

BIBLIOTECA: SPRIJIN EDUCAȚIONAL ȘI CULTURAL PENTRU COMUNITATE

Lilia CANTÎR,
Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu”, filiala „Ștefan cel Mare”

Rezumat: Autorul evidențiază rolul bibliotecii ca fundament educațional și cultural de identificare și susținere a comunității. De asemenea este reflectată contribuția bibliotecii la formarea culturii informației utilizatorilor ca un factor determinant în dezvoltarea societății. Este pus accentul pe modul în care informațiile pot fi utilizate eficient pe calea unui management inteligent al cunoștințelor; axat pe analiza sistemului de valori educaționale, pe obiectivitate în conținuturi definitorii și esențe tehnologice în prestarea serviciilor de bibliotecă.

Cuvinte-cheie: bibliotecă, cultură a informației, serviciu de bibliotecă, tehnologie a informației, utilizator al bibliotecii.

Abstract: The author highlights the role of the library as an educational and cultural foundation for identifying and supporting the contents of the general educational act. Also, the contribution of the library to the formation of the information culture of users is reflected as a determining factor in the development of society. Emphasis is placed on how information can be used effectively through intelligent knowledge management focused on educational value system analysis, objectivity in defining contents, and technological essences in library service delivery.

Keywords: library, information culture, library services, information technology, library users.

Civilizațiile prin care a trecut omenirea au urmat același proces inexorabil: înălțare – prăbușire, expansiune – contragere, înflorire – decădere. Toate au luptat pentru continuitate, împotriva declinului iremediabil care se instala la un moment dat. Multe dintre aceste civilizații, în mod deosebit cele legate direct de moștenirea noastră culturală, au găsit în bibliotecă un instrument ideal de luptă. Se cunoaște că bibliotecile înfloreau, când civilizația respectivă se afla la apogeul său și viceversa. Astfel, declinul bibliotecilor constituie un barometru sensibil al regresului unei civilizații.

Biblioteca reprezintă o instituție sau o subdiviziune structurală a unei instituții, al cărei scop principal este oferirea accesului la resurse informaționale, servicii și facilități pentru a satisface necesitățile de lectu-

ră, informare, instruire, cercetare, educaționale, culturale și de recreere ale utilizatorilor acesteia. Colecțiile de documente sau publicații ale bibliotecii au fost întotdeauna privite drept „corpul bibliotecii”. Extinderea colecțiilor presupune și servicii mai avansate, noi relații între utilizator și bibliotecă.

În ultimele decenii, odată cu epoca informațională, caracterul colecțiilor bibliotecare a suferit transformări calitative: alături de cărți și periodice tradiționale, pe suport de hârtie, bibliotecile găzduiesc și publicații digitale, electronice. Bibliotecă digitală este parte integrantă a serviciilor de bibliotecă, care aplică tehnologii noi pentru a oferi acces la colecțiile digitale.

O altă schimbare în biblioteconomia contemporană ține de principiile completării fondurilor bibliotecare: aban-

donarea ideii exhaustivității și chiar a reprezentativității colecțiilor în favoarea selectivității lor țintuite, mai ales în contextul progresiei geometrice a cunoștințelor umane și al bugetului foarte limitat al unei biblioteci publice [12, p. 213-214].

Modelul biblioteconomic tradițional, în baza căruia au fost educați majoritatea bibliotecarilor care activează în prezent în sistemul național de biblioteci, are la bază 3 piloni: spațiile; colecțiile; personalul. Odată cu modernizarea tehnologiilor de informare și comunicare și extinderea internetului, devine tot mai evident că cei 3 piloni nu mai sunt suficienți pentru a face față greutăților. Instituția bibliotecară *trosnește din toate încheieturile* și, pentru a o stabiliza, este nevoie de al 4-lea pilon – utilizatorul și chiar de al 5-lea – serviciile pentru utilizatori [10, p. 53].

Varietatea și complexitatea proceselor care se desfășoară într-o bibliotecă ar trebui să-i asigure un prestigiu în societate. Din păcate, lipsa recunoașterii profesiilor infodocumentare și de bibliotecă încă persistă, deși mulți dintre utilizatorii bibliotecilor sunt convinși și conștienți de valoarea muncii bibliotecarului [2]. În condițiile actuale de schimbări continue se impune ca omul să nu trăiască doar cu ziua de azi, ci și să privească în viitor. În această ordine de idei, sistemul educațional și cultural trebuie să corespundă atât exigențelor societății prezente, cât și, anticipat, celei viitoare [11, p. 8].

Educația are un caracter specific uman, intenționat și conștientizat, social-istoric, național și universal, necesar, obiectiv și permanent și reprezintă o prioritate națională și factorul primordial al dezvoltării durabile a unei societăți bazate pe cunoaștere. Învățarea pe tot parcursul vieții include activitățile de învățare realizate de o persoană pe parcursul existenței sale, în scopul formării sau dezvoltării competențelor din perspectivă personală, civică, socială și profesională.

Misiunea educațională și culturală a bibliotecii este bine reflectată în teoria și practica biblioteconomică. Funcțiile bibliotecilor sunt determinate de nevoile comunității umane pe care acestea le de-

servesc [12, p. 29]. Una din funcțiile-cheie ale bibliotecilor este cea *educațională*. Misiunea educațională a bibliotecii se bazează pe câteva elemente esențiale. Lectura reprezintă un mijloc efectiv privind accesul la informație, producând o reacție individuală pozitivă și îmbogățindu-i mintea și sufletul. Astfel, practicarea sistematică a lecturii devine tot mai importantă în procesul educațional. Prin organizarea cunoștințelor umane în bibliotecă, aceasta devine un factor esențial de dezvoltare a capacității intelectuale individuale și colective. Conservând moștenirea culturală a unei societăți, biblioteca are un rol esențial în procesul educațional. Întrucât acumularea de cunoștințe depășește capacitatea individuală de memorizare, iar procesul educațional devine tot mai complex, publicațiile devin indispensabile activității de educație, răspunzând celor mai diverse cerințe.

Pentru un individ, luat separat, biblioteca este un auxiliar prețios de instruire și educare, care incită imaginația și îmbogățește mental. Bibliotecile sunt un mediu excelent pentru utilizarea eficientă a timpului disponibil. Difuzând descoperirile științifice, biblioteca permite o valorificare deplină a potențialului uman. Oamenii, în succesiunea civilizațiilor, cu ajutorul informației obținute din biblioteci, au făcut numeroase descoperiri, adesea subliniind și rolul unei biblioteci concrete în realizările lor.

În scrierile sale, Platon a văzut în nevoia de cunoștințe a individului chiar sensul vieții sale. Pentru Cicero și alți înțelepți, de-a lungul secolelor, procesul educațional continuă întreaga viață.

În școli și universități, biblioteca reprezintă poate nucleul muncii de instruire desfășurate de profesori, acționând ca o facilitate referențială, un stimul activ al elevului/studentului pentru dezvoltarea încrederii în sine și descoperirea cunoștințelor [12, pp. 17-18].

Bibliotecile din instituțiile de învățământ sunt parte integrantă a sistemului de învățământ și participă la activitatea didactică, cultural-educativă, de cercetare și perfecționare. Ele contribuie, prin mijloace specifice, la procesul de instruire, formare

și cercetare, ce se desfășoară în instituția de învățământ și au ca obiectiv principal asigurarea posibilităților de informare, documentare, lectură, recreere și studiu al elevilor, studenților, cadrelor didactice, cercetătorilor, personalului nedidactic și auxiliar, prin oferirea accesului nelimitat la fondul de carte.

Deși bibliotecile sunt frecventate din motive utilitare, totuși ele îndeplinesc și *funcția estetică* prin: construcția și designul arhitectural, spații pentru diferite evenimente culturale, includerea unor lucrări de artă în colecțiile bibliotecilor, integrarea resurselor bibliotecare în cele ale altor instituții culturale, păstrarea manuscriselor vechi și a cărților rare și prețioase ca obiecte de artă.

Într-un climat estetic-cultural autentic, bibliotecile există nu ca simple instituții de păstrare și utilizare a cărților, ci și ca importante centre informaționale și culturale, atât pentru persoane fizice, cât și pentru cele juridice [12, pp. 29-30]. Bibliotecile, datorită funcției lor de *conservare a cunoștințelor științifice*, au sprijinit întotdeauna procesul de cercetare, oferind informații. Odată cu diversificarea științelor, cercetarea a devenit tot mai specializată. Drept rezultat, au apărut și s-au dezvoltat bibliotecile specializate [12, p. 40]. Trecerea de la cercetarea individuală la cea colectivă (în echipă) a însemnat și crearea unor biblioteci științifice. Bibliotecile și serviciile de informare au fost comasate cu unitățile de cercetare, devenind părți integrante ale activității de creație.

Sistemul de valori educaționale include conținuturi definitorii și esențe tehnologice în prestarea serviciilor în bibliotecă. *Idealul educațional* al școlii din Republica Moldova constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu doar un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul *valorilor* naționale și universale asumate [4, art. 6].

Valorile constituie componentele importante în sfera personalității și preocupă științele ce studiază omul, societate printre

care se înscriu științele pedagogice și psihologice. Valorile devin baza integrativă atât pentru un subiect aparte, cât și pentru o societate întreagă. Raportarea la conceptul de *valoare* este frecventă în sistemul educațional, societate, științele cu referire la ființa umană etc. Noțiunile de valoare, sistemul de valori, orientarea de valoare sunt utilizate ca fiind sinonime fără a determina specificul acestora.

Sistemul de valori al personalității se formează în mediul social, cultural, istoric. Este strâns legat de particularitățile personalității membrilor societății din care subiectul face parte. Formarea valorilor este de lungă durată. Valorile se conturează treptat, trecând traiectoria în formă de spirală și se organizează ierarhic în sistemul de valori, stabilind anumite legături între ele și fiind în conexiune de intensitate diferită cu alte componente ale personalității, ce, prin urmare, prezintă orientare de valoare sau valori.

Pentru conexiunea cu sistemul educațional este necesar de a determina ansamblul de valori care urmează a fi dezvoltat la personalitatea viitorului, prin respectarea pozițiilor atât ale constructivismului, cât și ale cognitivismului, behaviorismului. Acestea necesită utilizarea tehnologiilor specifice curentului constructivist, axate pe cunoașterea, experimentarea, implicarea activă a subiectului.

Problema formării sistemului de valori al personalității constituie un proces complex și multidimensional și necesită o abordare holistică fundamentală a personalității. Realizarea misiunii formării valorilor personalității poate fi îndeplinită prin: satisfacerea nevoilor educaționale ale individului și ale societății; dezvoltarea culturii naționale; realizarea idealului educațional, care constă în formarea personalității cu un spirit de inițiativă, capabile să dezvolte Eul, deschis pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale; asigurarea implementării mecanismului de formare și dezvoltare a capitalului uman prin formarea de comportamente, atitudini, credințe și orientării de valoare la subiecți; contribuirea la formarea conștiinței și a identității personalității; promovarea valo-

rilor umane generale prin formarea orientărilor de valori.

Abordarea constructivistă este una dintre cele mai eficiente abordări, care ajută la înțelegerea complexității și a multiplicității celor desfășurate în mediul înconjurător și în interiorul nostru, în special pentru secolul XXI, unde ideile și invențiile creative ce marchează noutatea sunt căutate prin procesul de cercetare și educație. Astfel, se recomandă utilizarea ideilor constructivismului în acțiunile întreprinse privind actorii educației, căci constituie un instrument puternic în conturarea semnificațiilor fenomenelor din jurul nostru [1, pp. 252-254].

Contribuția bibliotecii la formarea culturii informației a utilizatorilor a devenit vitală. În încercarea de a întări o relație deja știută, Cervantes nu ezita să afirme că un om informat valorează cât doi. Setea de cunoaștere a adus cu sine informații de necontrolat, pe care numai calitatea tinde să le elucideze. Astăzi omul, depozitar supra-saturat, obiect al informării, transformat în filtru critic, subiect activ, riscă să devină culegător de adevăruri care-i blochează creația.

Tehnologiile informației produc schimbări fără precedent la nivelul societății, în toate aspectele ei, comparabile poate cu transformările produse de invenția și utilizarea pe scară largă a tiparului. Este o transformare a vieții economice și sociale, implicit o transformare culturală, de mentalitate și, nu în ultimul rând, a vieții cotidiene a fiecărui individ [6, p. 32].

În societatea modernă, *rolul* bibliotecii constă în asigurarea accesului la lectură și dezvoltarea interesului pentru informare, învățare, educație și cercetare, activități culturale, transferul de cunoștințe și formarea liberă de opinii [7, art.1, alin. (1)]. La baza activității bibliotecilor stau următoarele *principii*: accesibilitate; autonomie profesională; durabilitate; libertate de expresie; neangajare politică; nediscriminare; transparență [7, art.4, alin. (3)].

Biblioteca modernă exercită următoarele *funcții*:

- promovează dezvoltarea unei societăți deschise și incluzive;
- oferă acces la informație, la tehnologii

informaționale și la alte resurse;

- valorifică patrimoniul cultural și sprijină pluralitatea culturilor;

- promovează alfabetizarea și cultura informației, lectura și educația nonformală;

- oferă un forum pentru dezbateri și comunicare privind activitățile civice;

- prestează servicii conform necesităților membrilor comunității, în corespundență cu propriul regulament de organizare și funcționare;

- oferă acces egal și nediscriminatoriu la serviciile de bibliotecă tuturor membrilor comunității, indiferent de gen, vârstă, apartenență etnică, dizabilitate;

- contribuie, prin mijloace specifice, la procesul de instruire, formare și cercetare;

- colecționează, prelucrează, păstrează, gestionează și diseminează documente de bibliotecă;

- biblioteca poate avea și alte funcții stabilite prin regulamentul-cadru de organizare și funcționare a bibliotecilor, precum și prin propriul regulament de organizare și funcționare [7, art. 5].

Calitatea de utilizator al bibliotecii se acordă persoanei fizice sau juridice, înscrise la biblioteca publică, care folosește resursele informaționale, serviciile și facilitățile bibliotecii. Înscrisura persoanei în calitate de utilizator al bibliotecii publice se face prin completarea de către aceasta a fișei-contract de înscriere a utilizatorului. Înscrisura la bibliotecă se face pentru o perioadă nedeterminată. Bibliotecile publice asigură posibilitatea înregistrării electronice online în calitate de utilizator al acesteia.

Prestarea serviciilor de bibliotecă se efectuează atât la sediul bibliotecii, cât și în afara lui.

Serviciile de bibliotecă se îmbunătățesc, se diversifică și se actualizează în continuu, fiind racordate la schimbările sociale, economice, tehnologice și la categoriile de utilizatori ai bibliotecii publice și necesitățile acestora.

Informația cu privire la serviciile de bibliotecă de bază și serviciile contra plată, precum și cu privire la mărimea tarifelor pentru serviciile respective, se publică pe pagina web a bibliotecii sau, după caz, în compartimentul acordat bibliotecii publice

pe pagina web a autorității administrației publice, instituției sau entității care a constituit biblioteca sau în subordinea ori în cadrul căreia aceasta activează, prin afișare la un loc vizibil în sediul bibliotecii publice și în alte locuri publice din comunitate sau în sediul instituției din a cărei structură face parte biblioteca, precum și prin publicarea acesteia pe paginile de socializare, bloguri ori alte resurse informaționale sau de comunicare în masă ale bibliotecii.

Serviciile acordate gratis (de exemplu: turul sau prezentarea bibliotecii pentru utilizatori, orientarea și îndrumarea în spațiile bibliotecii, oferirea materialelor promoționale ale bibliotecii) se prestează de biblioteca publică în funcție de capacitățile tehnico-materiale și ale personalului bibliotecii, precum și în funcție de nivelul și specializarea bibliotecii.

Bibliotecile, indiferent de felul și mărimea lor, furnizează, pe lângă documentele din colecțiile sale utile nevoilor de studiu, de relaxare ori înțelegerii dezbaterilor publice, a actualității, a problemelor de ordin istoric, filozofic, științific sau din alte domenii, și serviciile bibliotecarilor, instruiți în găsirea, selectarea, circulația, organizarea și interpretarea informațiilor. De asemenea, bibliotecile oferă spații pentru studiu, cercetare, recreere și colaborare, acces la resurse electronice și sunt centre comunitare, desfășurând acțiuni în domeniul educației permanente sau complementare activității educaționale a instituțiilor de învățământ, de informare și sprijinire a procesului de integrare a persoanelor aflate în situații speciale. Bibliotecile moderne și-au extins serviciile dincolo de pereții bibliotecii, extramuros, prin furnizarea de materiale electronice care pot fi accesate oricând și de oriunde, oferind cititorilor șansa de a cunoaște conținutul colecțiilor bibliotecii cu mult înainte de a trece pragul acestor instituții. Funcția bibliotecii, ca instituție a societății, este dezvoltarea și îmbogățirea vieții umane în întreaga comunitate, aducând oamenilor cărțile care le sunt destinate [5].

Statul garantează oricărui utilizator dreptul la informație prin oferirea acce-

sului la toate genurile și tipurile de documente intrate în biblioteci, precum și la rețelele informaționale locale, naționale și internaționale, conform convențiilor internaționale la care Republica Moldova este parte. Biblioteca asigură dreptul utilizatorului la confidențialitate asupra informației solicitate prin utilizarea serviciilor de bibliotecă și a datelor cu caracter personal ale utilizatorului aflate în posesia bibliotecii. Accesul utilizatorului la serviciile și colecțiile de bibliotecă se face în conformitate cu regulamentul de organizare și funcționare a acesteia, elaborat în corespundere cu prevederile legale referitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale omului, la protecția patrimoniului cultural național mobil, la dreptul de autor și drepturile conexe. Biblioteca asigură accesul fizic persoanelor cu dizabilități și organizează servicii speciale pentru incluziunea socială a acestora [7, art.38].

Misiunea bibliotecilor este de a fi un partener serios al procesului educațional și de a pregăti elevii sau studenții pentru orientarea și utilizarea eficientă a oportunităților informaționale nu numai în perioada de studiu în instituțiile de învățământ, dar și pe parcursul întregii vieți. Prioritară devine, în acest sens, studierea aspectelor teoretico-practice ale culturii informației pentru a îmbunătăți și a extinde deprinderile de utilizare a informațiilor. Accentul prioritar este de a învăța utilizatorul nu doar să cunoască aceste oportunități, dar și să le utilizeze eficient [6, pp. 32-33].

Educația nu este altceva decât un proces social prin care moștenirea științifică, literară, artistică și morală este transmisă prin generații, fiind fundamentul progresului uman. Funcțiile bibliotecilor sunt determinate de nevoile comunității umane pe care acestea le deservesc. Una din funcțiile-cheie ale bibliotecilor este cea educațională. Deși bibliotecile sunt frecventate din motive utilitare, totuși ele îndeplinesc și funcția estetică. Bibliotecile, datorită funcției lor de conservare a cunoștințelor științifice, au sprijinit întotdeauna procesul de cercetare, oferind informații.

Bibliografie:

1. ANTOCI, Diana. Sistemul de valori al personalității prin prisma constructivismului în educație. In: Orientări axiologice ale constructivismului în educația modernă. Materiale ale conferinței, 31 ianuarie – 1 februarie 2020, Chișinău. Chișinău, 2020, pp. 251-254.
2. BIBLIOTECA Națională a României. [on-line] [citată la 11.03.2022]. Disponibil: <https://www.bibnat.ro/Profesie-s96-ro.htm>
3. CODUL cu privire la știință și inovare. Nr. 259-XV din 15. 07. 2004. [citată 27.10.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110232&lang=ro#
4. CODUL educației. Nr. 152 din 17. 07. 2014. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2014, nr. 319-324, art. 634, pp. 24-25.
5. FAIRCHILD, Salome Cutker. Libraries, a public benefaction. In: Chalmers Hadley. Why do we need a public library? Material for a library campaign. Chicago: American Library Association Publishing Board, 1910, p. 10.
6. GORE, Lilia. Cultura informației a utilizatorilor bibliotecilor de colegiu și școlilor profesionale din Chișinău. In: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2015. Vol. 2, pp. 32-35.
7. LEGEA cu privire la biblioteci. Nr. 160 din 20. 07. 2017. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 301-316, pp. 5-6.
8. LEGEA privind accesul la informație. Nr. 982-XIV din 11. 05. 2000. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2000, nr. 88-90, pp. 21-25.
9. NICORICI, Maria. Motivația în procesul educațional [on-line] [citată la 11.03. 2022]. Disponibil: http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/1796/1/motivatia_invatarii_Nicorici.pdf.
10. OSOIANU, Vera. Aspectul diacronic și tipologia serviciilor prestate de biblioteci în anii reformei bibliotecare și ai tranziției. In: Magazin bibliologic. 2011, nr. 1/2, pp. 53-60. ISSN 1857-1476.
11. PATRAȘCU, Dumitru, Patrașcu Ludmila, Mocrac, Anatol. Metodologia cercetării și creativității psihopedagogice. Chișinău: Știința, 2003. 252 p.
12. REGNEALĂ, Mircea. Studii de biblioteconomie. Constanța: Ex Ponto, 2001. 388 p.
13. SILISTRARU, Nicolae. Vademecum în pedagogie (Pedagogia în tabele și scheme). Chișinău: USM, 2004. 167 p.
14. ИСКРИН С. А. Моделирование ситуаций общения в процессе обучения иностранному языку. In: Иностранные языки в школе. 2004, № 2, с. 95-100.